

Interpretazioa administrazio publikoetan

MARINA APARICIO

LURDES AUZMENDI

Atzerritarrek pisu handia daukate gaur egun Euskal Autonomia Erkidegoko eta Nafarroako biztanlerian. 1998an biztanleriaren % 0,7 ziren eta gaur egun 6,8ra iristen dira: 2.190.000 biztanletatik 148.165 atzerritarrak dira. Krisiaren eraginez azken hiru urteetan kopurua gutxitzen joan bada ere, gutxitze hori beste lurralde batzuetan bezain nabarmena ez da izan.

Lurraldeei erreparatzen badiegu, Bizkaian dago kopururik handiena: 73.380; jarraian Gipuzkoa dago, 46.549ekin eta azkenik Araba, 28.236 atzerritarrekin. Jatorriaren arabera, berriz, hau da sailkapena: 41.301 europarrak dira (horien artean 17.350 errumaniarrak eta 8.011 portugaldarrak), 36.910 afrikarrak, 58.239 amerikarrak (horien artean 966 Kanada eta Ipar Amerikarrak), Asia 11.566 (horien artean

5.252 txinatarrak eta 6.314 Ekialdeko beste herrialde batzuetakoak). Hiriburu eta herri nagusien artean, berriz, honela banatzen dira: Gasteizen 24.852; Bilbon 29.887 eta Barakaldon 6.520. Azkenik, Donostian 13.164 eta Irunen 5.185. Nafarroan, berriz, 27.565 atzerritar bizi dira, horietatik 7.899 errumaniarrak dira eta 4.965 portugaldarrak; 17.898 afrikarrak, 19.862 amerikarrak eta 368 asiarrak. Hiriburuan, berriz, 197.604 bizi dira, Tuteran 35.358.

Atzerritarrak deitzen diegu eta hala dira, baina atzerritartasun horrek behar du kasu gehienetan beste azpikategorizazio bat, eta hori immigrantea da. Gehienak ez dira kanpotik gure lurraldera lanera etorri ohiko eran, ez dira turistak, gure hiri eta herrietara behartuta etorri dira, beraien herrialdeetako egoera ekonomikoak eta politikoak behar-

tuta, eta hemen bizitza hobeko bat aurkitzen saiatzen dira.

Bizitza hobeko bat askatasunean eta ongizatean, hori lortzen saiatzen dira, baina bide horretan arazo ugariekin egiten dute topo. Artikulu honetan arazo horietako bat aztertuko dugu, batzuetan beste arazo ugariaren baldintzatzailea dena: hizkuntzaren muga.

Zeri deitzen zaio administrazio publikoetako interpretazioa

Anne Martin irakasle eta interpreteak honela definitzen du interpretazio mota hau: *«Immigrante edo arrazoi batzuegatik edo besteengatik gehiengoaren hizkuntza hitz egiten ez duen komunitate baten behar sozialari erantzuten dio, administrazioarekiko harremanetan eta zerbitzu publikoek baliatzeko orduan kaltetuak gertatzen baitira»*. (Martin eta Abril, 2002: 208).

Hori hizkuntzaren aldetiko ezaugarriek dagokienez. Hizkuntza desberdintasunari, ordea, gehitu behar zaizkio beste ezaugarri batzuk ere: *«Gutxiengo kultural eta linguistiko bat osatzen duten talde horietako pertsonen normalean hezkuntza eta erosteko ahalmen baxua izaten dute, eta sarritan ez dute aurkitzen diren herrialdeko errealitate soziala eza gutzen edo menderatzen eta, gainera gehiengoaren taldeak ez du beti beraien kultura ulertzen»*. Valero (2003: 457).

Ezaugarri horiek dauzkaten pertsonen administrazio desberdinetara jotzen dutenean ematen den egoera hau izaten da: alde batean erakundeko ordezkaria edo langilea dago, edo agintaria, herrialde horietako hizkuntza ofizialean hitz egiten diona, eta beste

aldean atzerriarra, hizkuntza hori ezagutzen ez duena. Bien arteko zubi lana egiten duen profesionalari deitzen zaio administrazio publikoetako interpretea (itzultzailea ere deitu lekieke, baina nazioarte mailan «interpretea» deitzen zaio.

Zubi lan hori hizkuntzaren nahiz kulturaren mugak gainditzeko egiten da, baina kasu honetan ez da nahastu behar bitartekarien lanarekin, azken hauei sortzen diren gatazkak konpontzea, alderdiei aholku ematea dagokielako. Interpreteak, berriz, bi alderdiek esaten dutena itzultzen du, ez du hirugarren parte batek bezala esku hartzen. Osasuna, gizarte zerbitzuak, polizia eta justizia alorretan egiten da nagusiki interpretazio mota hau.

Interpretazio mota honetan loturazko teknika erabiltzen da eta interpreteak bi hizkuntzak oso ondo menderatu behar ditu. Sarritan gertatzen da gainera, atzerriko pertsonak bere bi, hiru edo laugarren hizkuntzan hitz egitea (frantsesa edo ingelesa). Kasu horietan interpreteak hizkuntza ongi jakiteaz gain, tokian tokiko ñabardurak eta azentuak ere menderatu behar ditu. Lanbide honek ez dauka gure inguruetan aitorten handirik, beste kasu askotan bezala sarritan prestakuntzarik gabeko pertsonen egiten dutelako.

Europako Parlamentuak eta Kontseiluak prozesu penaletan interpretazio eta itzulpen eskubidea aitortzen duen 2010/64/UE Zuzentaraua onartu zuten. Izan ere, Europako Elkarteko Justizia Auzitegiak urteak zeramatzan Europako Elkarteko herrialde desberdinetako polizia eta justizian itzulpen eta interpretazio kontuetan gertatzen ziren irregulartasunengatik salaketak jaso-

tzen. Iazko urrian herrialde guztiek zuzentarraren horren transposizioa egina eduki behar zuten, baina ez da horrela izan. Espainiako Gobernuak joan den uztaileko Ministroen azken kontseiluan onartu zuen zuzentarraren transposizioa egiten duen legea. Interpretate lanetan jardungo duten profesionalen erregistroa egiteko modua, ordea, legetik kanpo utzi dute, aurrerago arau baten bidez zehazteko. Eusko Jaurlaritza Madrilen transposizio hori egin zain egin zain egon da hemen nolako eragina izango duen erabakitzeke.

Baina azter dezagun zuzentarraren eta interpretazioaren ikuspegitik hain garrantzitsua den zuzentarraren hau.

Europako Parlamentuaren eta Batzordearen 2010/64/UE Zuzentarraren

Gaur egun Espainian ez dago prozesu penaletako interpretate eta itzultzaileen irudia arautzen duen legerik eta 1882ko Prozedura Kriminalaren Legearen zenbait artikulutan esaten denaren arabera egiten da. Lege horren 440. artikulua honako hau dio: «Lekukoak gaztelaniaz ulertzen ez badu edo hitz egiten ez badu, interpretatzailea izendatuko da, eta interpretatzaile horrek haren aurrean zin egingo du kargua egoki eta zintzo beteko duela» (Ministerio de Gracia y Justicia: 1882). Lege beraren 441. artikulua zehazten du nor egin ditzakeen interpretate lanak: «Interpretatzailea aukeratuko da halakoa izateko titulua dutenen artean, horiek herrian badaude. Halakorik ez badago, kasuan kasuko hizkuntzaren irakaslea izendatuko da, eta, halakorik ere ez badago, hizkuntza hori dakien norbait» (*Ibid.*:

1882). Beraz, interpretate lanak egiteko ez da beharrezkoa titulu ofiziala izatea, eta argi eta garbi uzten du 762.8 artikulua: «Egoztiek edo lekukoek Espainiako hizkuntzaz hitz egiten edo ulertzen ez dutenean, 338, 440 eta 441. artikuluetan xedatutakoaren arabera jardungo da, eta ez da beharrezkoa izango izendatutako interpretateak titulu ofiziala izatea» (*Ibid.*: 1882). Halaber, Botere Judizialaren Legeak honako hau adierazten du 231.5 artikuluan: «Ahozko jardueretan, epaileak edo epaimahaiak erabili beharreko hizkuntza ezagutzen duen edozein pertsona gaitu dezake, horrek zin egin edo hitz eman ondoren» (Gorte Nagusiak: 1985).

Horrela funtzionatu da urte hauetan guztietan Justizia alorrean eta polizian: kasu asko eta askotan prestakuntzarik gabeko itzultzaile eta interpretateek egin dute lan hori, sarriegitan atxilotu eta auzipetuak bermerik gabe utziaz. Izan da epailerik txinerrako interpretate bila jateke txinarratara joan izan direla aitortu duenik. Eta salaketa ugari eragin dituzte irregulartasun horiek.

Egoera hau izanik, ezinbestekoa da arlo honetan aritzen diren interpretate eta itzultzaileen irudia arautzea, eta horretarako Europako Parlamentuaren eta Kontseiluaren 2010/64/UE zuzentarraren. Hain zuzen ere, prozesu penaletan interpretazio eta itzulpen eskubideari buruzko araua da. Lehenago adierazi dugu Europar Batasuneko estatu kideek 2013ko urriaren 27 arte zutela beraien ordenamendu juridikoetan sartzeko eta Espainiak ez duela epea bete.

Horrez gain, interpretate eta itzultzaile judizialen kolektiboari ez zaio egokia iruditzen zuzentarraren transposizioa egiteko erabili nahi den prozedura. Aurtengo apirilean Al-

calako unibertitatean Zerbitzu publikoetako itzulpen eta interpretazioari buruzko bosgarren kongresua egin zen. Bertan bildutako ordezkariak prentsa-ohar baten bitartez adierazi zuten, Justizia Ministerioari eskatu diote itzultzaile eta interpreteen erregistro bat sortzeko. Horretan egon ahal izateko, itzultzaile eta interpreteek egiaztatze frogara egin beharko lukete, frogara horrek hautatzeko irizpide koherenteak erabiltzeko aukera emango bailuke. Hala ere, denbora falta dela medio, behin-behineko zerrenda bat egitea eta bertan izena ematen dutenei frogara egiteko epe bat ematea proposatzen dute. Ministerioa erregistroa sortzeko lanetan hasia da, baina bertan pertsona fisiko eta fiskalak inskriba ahal izango direla adierazi du. Itzultzaile eta interpreteen kolektiboa ez dago horrekin ados, neurri horrek enpresei izena emateko aukera eskaini eta horien bitartez prestakuntzarik gabeko pertsonak ere sar daitezkeelako, orain arte erakutsi duten bezala.

Lehen esan dugunaren ildotik, 2010/64/EU zuzentarauak gaur egun gai honen inguruan Espainiak erabiltzen duen Auzipetze Kriminaleko Legearen artikuluen testua osatzen du. Alegia, modu argian deskribatzen du prozesu penaletan zein kasutan dagoen interpretazio eta itzulpen eskubidea eta nork egin ditzakeen interpretazio eta itzulpen lanak. Europako zuzentarauak dakartzan aldaketa nagusiak honako hauek dira:

1) Lehenengo artikulua arabera, delitu bat egiteagatik susmagarria den pertsonak edo akusatuak, prozesu penaleko hizkuntza ulertzen ez duenean, interpretazio eta itzulpen eskubidea du prozesu

penala hasi eta bukatu arte, alegia, harik eta pertsona horrek delitua egin duen ala ez erabakitzen den arte. Hortaz, eskubideak aplikatuko dira atxilotetan, galdeketa, bista eta audientzia guztietan zein behin-behineko espetxeratzean, epaiketa izan arte akusatuak kartzelan egon behar duenean, «epaia ematen den arte eta, hala badagokio, edozein apelazio errekurtsio ebatzen den arte» (Barambones, Josu: 2012).

Testuak pertsona susmagarriari edo akusatuari aitortzen dio eskubidea, ez prozesu penalean parte hartzen duten guztiei. Hala ere, artikulua bereko zazpigarren atalean zehazten da, «Europako atxilotzeko agindu baten betearaztea dagokien prozesuetan, interpretazioa eskainiko zaie prozesu horietan parte hartzen duten pertsona guztiei». Ondoriozta daiteke, azken kasu horretan guztiek luketela esaten dena ulertzeko eskubidea eta horrek ikuspegi aldaketa garrantzitsua dakar: interpretazioa ez da soilik pertsona susmagarriak edo akusatuak ulertzeko tresna, prozesuan parte hartzen duten guztien elkar ulertzea bermatuko duen tresna baizik.

2) Bigarren artikulua bigarren atalean esaten da interpretazio zerbitzua eskainiko dela pertsona susmagarriaren edo akusatuaren eta bere abokatuaren arteko komunikazioa errazteko. Gaur egun hori ez dago arautua, beraz orain arte ez zegoen argi nori eskatu behar zitzaion interpretazio zerbitzua akusatu behin-behineko espetxekaldian zegoenean, epaitegiari edo Barne Arazoetako Ministerioari, espetxeak azken horren esku daudelako.

- 3) Bigarren artikulua hiru atal aldaketak dakartza entzumen edota mintzamen arazoak dituzten pertsonentzako ere. Izan ere, zuzentzarauak prozesu penaleko hizkuntza ezagutzen ez dutenei aitortzen dizkien eskubide berak izango dituzte, interpretazioari dagokionean.
- 4) Bigarren artikulua laugarren atal adierazten du estatu kideek beharrezkoak diren mekanismoak ezarriko dituztela interpretazioa ezinbestekoa den ala ez erabakitzeko. Ondoriozta daiteke, beraz, ez zaiola besterik gabe akusatuari galdetuko interpretea behar duen edo ez, baizik hori ziurtatzeko behar bezalako prozedura jarraituko dela.
- 5) Bigarren artikulua seigarren atal komunikazio teknologia erabiltzeari buruz hitz egiten du. Bideokonferentzia, telefonoa edo Internet gisako teknologia erabil daitekeela adierazten da, betiere interpretea bertan presente egotea ezinbestekoa ez bada. Gogora dezagun Ertzaintzak erabiltzen duela telefono bidezko interpretazioa.
- 6) Hirugarren artikulua lehenengo atal adierazten du estatu kideek bermatuko dutela funtsezko dokumentuen itzulpena, alegia, prozesu penaletako pertsona susmagarriek edo akusatuak hizkuntza ulertzen ez badute «funtsezkoak diren agiri guztien idatzizko itzulpena jasoko dutela arrazoizko epe baten barruan, era horretara beren defentsarako eskubidez baliatu daitezen eta prozeduren zuzentasuna babesteko» (Barambones, Josu: 2012). Hortaz, ez du esaten dokumentu guztiak eta osorik itzuliko direnik, hori

oso garestia litzatekeelako. Horregatik soil-soilik funtsezkoak diren dokumentuen pasarteak itzuliko dira, eta gainera, idatzizko itzulpen hori ahozko itzulpen batekin ordezkatu daiteke.

- 7) Bosgarren artikulua bigarren atalaren arabera, estatuak gutxienez erregistro bat sortzeko «ahalegina» egingo du, prestakuntza egokia duten itzultzaile eta interprete independenteekin, eta ondoren, abokatu eta dagokion agintearen eskutik jarriko da. Zuzentzarauak ez du esaten estatu kideek erregistroa sortu «beharko» dutenik baizik sortzeko «ahalegina» egin beharko dutela. Termino malgu bat erabiltzen den arren, estatu kideek erregistroaren sorkuntza oinarritzko beharrez gisa ulertuko dutela uste dugu.

Lehen adierazi dugun bezala, puntu horretan sortu da Ministerioaren eta profesionalen kolektiboaren arteko desadostasuna, izan ere, zuzentzarauaren bosgarren artikulua arabera, «prestakuntza egokia» duten itzultzaile eta interprete independenteek osatu beharko dute erregistroa, ez itzulpen eta interpretazio zerbitzuak emango dituzten enpresek. Alegia, erregistroan pertsona fiskalak sartzen badira zuzentzarauak esaten duenaren kontra jokatuko du Ministerioak.

Eta Euskal Autonomia Erkidegoan?

Euskal Autonomia Erkidegoan Justizia Auzitegietan eta Epaitegietan aspalditik daude euskal itzultzaile eta interprete finkoak. Ertzaintzan euskaratik itzuli edo interpretatu behar denerako kanpoko itzultzaile eta interpreteez baliatzen dira. Nafarroan,

euskararen kasurako Auzitegi eta Epaitegietan ez dago itzultzaile-interprete lanpostu finkorik, baina badago zerbitzu hori ematen duen enpresa bat.

Baina hemen kanpoko hizkuntzei buruz ari gara. Kasu horietarako, eta kontuan izanda Justizia alorreko administrazioa Eusko Jaurlaritzaren ardurapekoa dela, Justiziak lehiaketa bidez esleituta dauka zeregin hori eta Espainiako bi enpresa dira hiru lurraldeetako auzitegi eta epaitegietako lanez arduratzen direnak. Berdin gertatzen da Erztaintzarekin. Polizia eta Guardia Zibilaren kasuetan Madrilgo gobernuko Barne Sailak egindako lehiaketa irabazi zuen enpresa arduratzen da. Kasu guztietan gaur egun alor horietan itzultzaile eta interprete lana egiteko prestakuntzarik gabeko pertsonak jarduten dute nagusiki eta hala salatu da sarritan itzultzaile judizialen elkarte, itzultzaile eta interpreteen elkarte, eta abarren aldetik.

Eusko Jaurlaritzako Justizia Saila Madrilgo Diputatuen Kongresua transposizioa egiteko legea onartu zain egon da Zuzentaraua hemen betetzeari begira aldaketaren bat egin beharko ote duen ikusteko. Justiziako Sailburuordearen hitzetan, gainera adi egongo dira Madrilen onartutako legeak

Jaurlaritzaren eskuduntzak errespetatzen dituela bermatzeko.

Hori guztia kontuan izanik, aukera paregabe baten aurrean gaudela uste dugu. Ez dezagun pentsatu orain arte emandako pausu guztiak norabide okerrean bideratu ditugunik, ezta berrikusi beharreko ezer ez dagoenik ere. Esan bezala, momentu ezin hobea da oraingo hau, Europar Batasuneko zuzentarauaren ondorioz estatu kide guztiak gai honetan lanean ari baitira eta, beraz, hobetu daitezkeen aldeak hobetzeko une aproposa da. Horretarako, gaur egun Euskal Autonomia Erkidegoan interpretazio zerbitzua nola ematen den aztertu beharko litzateke, zerbitzuaren kalitatea bermatu dadin. Eta lan hori aurrera eramateko ezinbestekoa da beste herrialde batzuen esperientzian oinarritutako profesionalen eta dagokion agintearen elkarlana.

Osakidetzaren osasun zentroetan ere egiten da interpretazioa sarritan, hainbat udal-letako gizarte zerbitzuetan bezala. Azkeneko hauen artean aipagarria da Gasteizko Udalaren Norabide zerbitzua. Aurten betetzen ditu hamar urte immigrantei interpretazio eta bitartekaritza zerbitzuak eskaintzeko sortutako zerbitzu eredugarri honek.

Erreferentziak

- MARTIN, A. & ABRIL, I. (2002). «Los límites difusos del papel de la interpretación social», in Valero Garcés. C. & G. M. Bares (Eds.) *Traducción e interpretación en los Servicios Públicos: Nuevas necesidades para nuevas realidades*. Alcalá: Universidad de Alcalá
- VALERO GARCÉS, Carmen (ed.). (2003). *Traducción e interpretación en los servicios públicos. Contextualización, actualidad y futuro*. Granada: Comares.
- BARAMBONES, Josu (2012). “Prozedura penaletan interpretatzeko eta itzultzeko eskubideari buruzko zuzentaraua: edukia, aplikazio eremua eta ondorioak”, in *Senez*, 43
- Botere Judizialaren Lege Organikoa (1985). <http://www.boe.es/buscar/pdf/1985/BOE-A-1985-12666-consolidado.pdf>.
- Europako Parlamentuaren eta Kontseiluaren 2010/64/UE Zuzentaraua (2010). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:280:0001:0007:es:PDF>
- Prozedura Kriminalaren Legea (1882). http://www.euskadi.net/contenidos/informacion/legedia_euskaraz/eu_3818/adjuntos/Prozedura-zuzenbidea/Prozedura_Kriminalaren_Legea.pdf

Resumen

El año 1998 el número de inmigrantes en nuestro territorio representaba el 0,7 %, y hoy ascienden ya al 6,8 %. En nuestras calles y barrios nos hemos acostumbrado a convivir con ellos, pero con frecuencia tienen dificultades para entender y hacerse entender. Hablantes de más de 70 lenguas de todo el mundo, han venido a nuestro territorio en busca de trabajo, y a veces huyendo de guerras y conflictos.

Suelen tener que acudir a las administraciones públicas: sanidad, servicios públicos, policía y algunos se encuentran atrapados en las redes de la justicia, y como hemos señalado, no entienden ni se hacen entender. La Directiva 2010/64/UE del Parlamento y la Comisión Europea viene a garantizar que en los procesos penales (policía y justicia) se garantice entre otras cosas la asistencia por parte de traductores e intérpretes profesionales, y el Gobierno español aprobó en el último Consejo de Ministros de julio el proyecto de ley para realizar la transposición de la directiva. Mientras, seguimos en todo el territorio en la misma situación: con empresas que prestan el servicio mediante intérpretes que en muchos casos no están cualificados para este trabajo.

Résumé

En 1998, le pourcentage d'immigrants dans notre territoire était de 0,7 % et aujourd'hui il est de 6,8 %. Nous nous sommes habitués à vivre avec eux dans nos quartiers et nos rues mais, très souvent, ils ont des difficultés pour nous comprendre et pour se faire comprendre. Des locuteurs de plus de 70 langues du monde sont venus vivre chez nous, souvent à la recherche d'un travail et parfois fuyant de guerres et de conflits.

Ils se voient forcés de s'adresser aux administrations publiques : services médicaux ou sociaux, police, certains, même, se trouvent attrapés dans les filets de la justice, et dans tous ces cas, comme nous l'avons dit, ils se voient dans l'impossibilité de comprendre et de se faire comprendre. La Directive 2010/64/UE du Parlement et de la Commission européenne garantit que dans les procédures pénales (police et justice) l'on garantisse, entre autres, le droit d'être assisté par des interprètes professionnels, et le Gouvernement espagnol a déjà fait la transposition de la directive en droit interne, mais la situation est toujours la même dans tout le territoire de l'État espagnol, à savoir, des entreprises privées offrent ce service de traduction en ayant recours à des interprètes qui ne remplissent pas toujours les exigences de la profession.

Abstract

In 1998, the immigrants living in our region accounted for 0.7 % of the population, while today their numbers have risen to 6.8 %. On our streets and in our neighborhoods, we have become accustomed to living with them, but they often have difficulty understanding and making themselves understood. Speakers of more than 70 languages from all over the world have come seeking work, or sometimes fleeing war or conflict.

These immigrants often need to make use of public administration — health services, public services, the police, the judicial system — and, as mentioned, they do not understand and/or cannot make themselves understood because they don't speak our language. European Parliament and Commission Directive 2010/64/UE states that in penal trials, assistance from professional interpreters is guaranteed, and the Spanish government has already approved the transposition of this directive, but nothing has changed in the region: we remain at the mercy of enterprises that make use of interpreters who are not professionals.